

prof. dr hab. Anna Fabrello

Gdańsk, 20.08.2024 r.

a.fabrello@amuz.gda.pl

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki
w Gdańsku

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Jing Li

Zleceniodawca recenzji

Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina w Warszawie. Zlecenie podjęte na podstawie nowej ustawy z 20 lipca 2018 r. – decyzja o wyznaczeniu mojej osoby w roli recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Jing Li (pismo nadesłane przez Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej – prof. dra hab. Pawła Łukaszewskiego).

Ocena przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej wraz z jej opisem

Praca doktorska pt. „Twórczość pieśniarska Ferencza Liszta – analiza w kontekście wykonawczym na wybranych przykładach” składa się z dzieła artystycznego na nośniku CD oraz opisu pracy doktorskiej w formie papierowej w języku polskim. Dzieło artystyczne stanowi nagranie audio.

Dzieło artystyczne (nagranie CD) zawiera:

1. F. Liszt, Pace non trovo
2. F. Liszt, Benedetto sia'l giorno
3. F. Liszt, I vidi in terra angelici costume
4. F. Liszt, Oh! Quand je dors
5. F. Liszt, Enfant, si j'étais roi
6. F. Liszt, Die Lorelei
7. F. Liszt, O lieb' solang du lieben kannst
8. F. Liszt, Die drei Zigeuner

Wykonawcy:

Jing Li – sopran

Beata Szebesczyk – fortepian

Valentina Kudriavtseva – fortepian

Magdalena Więśław – realizator dźwięku

Ewa Lasocka – realizator dźwięku

Ocena dzieła artystycznego

Ferenc Liszt był nie tylko doskonałym pianistą, kompozytorem, ale również improwizatorem. Jego utwory charakteryzuje wyszukana forma, bogata chromatyka i zmienność nastroju. Zapewne te i inne czynniki mają wpływ na niezbyt popularny wybór pieśni Ferenc Liszta wśród młodych adeptów sztuki wokalne. Tym bardziej cieszy, iż Doktorantka podjęła się opisanie twórczości wokalne Liszta.

W dziele artystycznym przedstawionym na płycie CD znajduje się osiem pieśni, z różnych okresów twórczości Ferenc Liszta. Są to utwory w językach: włoskim, francuskim i niemieckim. *Pace non trovo*, *Benedtto sia 'l giorno*, *I vidi in terra angelici costume* to utwory do słów Petrarke. Doktorantka zaznacza w opisie, że „*Tre sonetti di Petrarca* należy traktować jak arie operowe...”. Warstwa literacka nasiąknięta tak dużym ładunkiem emocjonalnym wymaga od wykonawcy dużego natężenia dramatyzmu, dlatego też widocznie słyszymy w pierwszych frazach *Pace non trovo* rodzaj niepokoju, a jednocześnie żarliwości i namiętności. W drugiej części utworu, gdzie następuje rodzaj pewnego uspokojenia, Doktorantka ani na chwilę nie odpuszcza napięcia i z dużym entuzjazmem prowadzi frazy. Znakomite zastosowanie *legato*, skoki interwałowe, zdobienia przychodzą śpiewaczce z dużą łatwością, gdyż to, co jest motorem narracji to pięknie podany tekst literacki. Potwierdzeniem bardzo dobrego warsztatu wokalne Doktorantki jest alternatywna fraza, którą wybrała śpiewaczka *egualmente mi spiace morte e vita*, gdzie poprzez dwie oktawy z wysmakowaniem usłyszeć można wykorzystanie swobody w górnym rejestrze, jak również nasączone dramatyzmem dźwięki w rejestrze piersiowym. Podobnie przedstawia się prowadzenie frazy w kolejnych dwóch utworach do słów Petrarke. Śpiewaczka ze smakiem snuje liryczne frazy, niekiedy jakby oniryczne. Napotymane skoki oktawowe wydają się zaś być formą zachwyty, potwierdzają to dźwięki wyspiewane w dynamice *piano*, które jednocześnie dowodzą o żarliwej miłości.

Oh! Quand je dors to kolejny utwór przedstawiony na płycie. Melodyka języka francuskiego oraz liryczny sopran Doktorantki znakomicie wpisują się w charakter jednej z najszlenniejszych pieśni Ferenc Liszta. Po raz kolejny śpiewaczka jawi się jako znakomita interpretatorka liryki wokalne Liszta. Z wycuciem frazy i lekkością porusza się w świecie poezji, sprawiając wrażenie lekkości, jednocześnie nie tracąc nic z powagi słowa. Jej wysmakowane *glissando* służy oddaniu ulotności frazy, szlachetna barwa głosu uwydatnia eteryczność i intymność przekazu.

Kolejny utwór *Enfant, si j'étais roi* jest zupełnie odmienny pod względem zarówno warstwy muzycznej i tekstowej. Energiczny początek nadany przez pianistkę znakomicie wprowadza śpiewaczkę i nadaje ton utwierdzający w stałości uczuć wobec obiektu miłości. Doktorantka wiarygodnie oddaje charakter osoby pewnej swych uczuć i gotowej poświęcić wiele w imię miłości. Częste zmiany agogiczne nadają energii, by chwilę później ostudzić emocje w stronę łagodności.

Ostatnie trzy utwory na płycie to *Die Lorelei*, *O lieb', solang du lieben kannst*, *Die drei Zigeuner*. Znakomita pieśń *Die Lorelei* znajduje się w repertuarze wielu znakomitych śpiewaczek, ze względu na swą doskonałą formę. Zetknięcie poezji Heinego z dojrzałą twórczością Liszta zaowocowało stworzeniem jednej z najbardziej rozpoznawalnych pieśni Liszta w języku niemieckim. Utwór ten jest wyzwaniem dla wykonawców ze względu na budowę przypominającą strukturę sonatową. Wszystkie elementy, jak ciągłe zmiany tempa, złożoność emocji i balansowanie na granicy zachwytu i trwogi wymagają od wykonawcy konsekwentnego budowania napięcia w sposób przemyślany. Doktorantka zaproponowała bardzo spokojne tempo w części pierwszej. Ta niekiedy stagnacja, zwłaszcza przy opisie aury i kobiecego piękna, sprawia wrażenie pewnej „niemocy” w głosie. Czasami słychać niewielkie problemy intonacyjne, zwłaszcza w dynamice *piano*, kiedy Doktorantka śpiewa dźwięki w wysokiej średnicy.

W pieśni *O lieb', solang du lieben kannst* niezwykle pięknie i przejmująco słychać rozważania na temat miłości, odchodzenia i ulotności. Płynne i swobodne *legato* zaprezentowane przez Doktorantkę w sposób naturalny kształtuje frazę, przez co czyni ten utwór prawdziwy i przekonujący w odbiorze.

Dużym zaskoczeniem było dla mnie wykonanie pieśni *Die drei Zigeuner*, interpretowanej zazwyczaj przez głosy mezzosopranowe. Jing Li znakomicie poradziła sobie z prowadzeniem frazy w niższym rejestrze. Jej opis trzech Cyganów jest intrygujący, słuchacz ma wrażenie, że śpiewaczka w ukryciu, z oddali przedstawia sielską scenę z życia trzech mężczyzn.

Pragnę jeszcze wspomnieć o znakomitej współpracy sopranistki z pianistkami: Beatą Szebesczyk oraz Valentyną Kudriavtsevą. Szczególnie pięknie słyhać było wszelkie niuansy i dialogowanie w trzech pierwszych sonetach do słów Petrarcki i pieśni *Oh! Quand je dors*.

Ocena opisu dzieła artystycznego

Praca doktorska zatytułowana „Twórczość pieśniarska Ferenc Liszta – analiza w kontekście wykonawczym na wybranych przykładach” jest opisem istotnej materii w dorobku Liszta, mianowicie pieśni artystycznej. Gatunek ten w sposób szczególny zapisał się w dziejach historii muzyki, a Ferenc Liszt uznany za jednego z najwybitniejszych kompozytorów, wpisał się również w karty historii jako jeden z ostatnich kompozytorów epoki romantyzmu.

W pierwszym rozdziale przedstawiono życiorys Ferenc Liszta. Autorka podzieliła ten rozdział na trzy etapy: okres paryski i podróże koncertowe (1823–1848), okres weimarski (1848–1861) i okres rzymski (1861–1886). Doktorantka zaznacza, jak ważną i wszechstronną postacią był Liszt; zwraca uwagę na jego niezwykle barwne i aktywne życie towarzysko-kulturalne. Fakty z życia kompozytora przeplatane są fragmentami jego listów do mentorów, przyjaciół czy kobiet, z którymi był związany. W każdym z wymienionych okresów przedstawiono istotne dzieła, które stworzył kompozytor. Opisano także osoby, miejsca, które były inspiracją i kanwą dla twórczości i działalności artystycznej Liszta, jak chociażby ważna i bliska relacja z Ryszardem Wagnerem. Wymieniając trzy różne ośrodki (Paryż, Weimar, Rzym) dowiadujemy się także o realiach i zwyczajach, które obowiązywały w ówczesnym kulturalnym świecie Europy.

Ferenc Liszt przywiązywał dużą wagę do wyboru tekstów do swoich pieśni. „W Paryżu Liszt rozpoczął swoją karierę muzyczną, a podczas muzycznej podróży po Europie zyskał inspirację i pasję. W tym czasie poezja literacka stała się iskrą jego twórczości, tu narodziła się seria pieśni artystycznych, która odzwierciedlał namiętność i postrzeganie życia i miłości przez młodego Liszta”. Cytat ten z pracy Doktorantki doskonale obrazuje kanwę dla opisu w rozdziale drugim. Autorka podkreśla niezwykłą więź kompozytora z Henrichem Hainem. Liszt bowiem nie tylko wykorzystywał w swojej twórczości jego poezję, ale był również przyjacielem i duchowym kompanem poety. Kolejnym wielkim pisarzem, z którym łączyła Liszta szczególna relacja był Victor Hugo. Ferenc Liszt napisał siedem pieśni do jego tekstów. W rozdziale tym wymieniono i opisano kompozycje Liszta oparte na poezji Heinego, Hugo, Goethego i Petrarcki.

W trzecim rozdziale opisano utwory zaprezentowane w dziele artystycznym, pieśni te zostały poddane analizie pod względem genezy, kontekstu literackiego. Określono ponadto dla jakich głosów były przeznaczone. Doktorantka omawiając prezentowane pieśni zwraca uwagę na istotne zmiany, jakie zachodziły u Liszta pod względem ewolucji warsztatu kompozytorskiego. Każdy z tekstów poezji wykorzystany w omawianych pieśniach został poddany gruntownej analizie literackiej, dodatkowo znajdują się przekłady oraz tłumaczenia poezji. Doktorantka pokusiła się o przedstawienie samego procesu tworzenia poszczególnych fragmentów poezji. Tak więc w przypadku jednego z tekstów pieśni *Oh! quand je dors* dowiadujemy się, co natchnęło Victora Hugo do napisania zbioru „Les Rayons et les Ombres”. Tego typu dogłębne studiowanie genezy zarówno tekstów literackich, jak i pieśni stworzonych przez kompozytora pozwala na jeszcze bardziej emocjonalny odbiór, wręcz metafizyczny.

Idąc tropem wnikliwej analizy omawianego materiału, rozdział czwarty przedstawia koncepcję wykonawczą, zaprezentowaną przez Doktorantkę. Skupia ona uwagę na elementach takich, jak: struktura muzyczna, interpretacja „obrazów emocjonalnych”, techniczne aspekty wokalne. Każda z pieśni znajduje swoją klasyfikację formalną w tabeli, która zawiera schemat struktury kompozycyjnej utworu; znajdują się też w niej określenie tonacji, metrum, tempa. Opis zawiera liczne przykłady muzyczne i charakterystyczne momenty, które mają znaczący wpływ na budowanie napięcia. Doktorantka w sposób obrazowy nakreśla natężenia ekspresji: „Dla stworzenia wiarygodnego przekazu artystycznego szczęśliwych emocji przepełniających cały utwór pierwszą kwestią będzie stworzenie komfortowej atmosfery przy użyciu ciepłego i słodkiego tonu głosu. Charakteryzuje się dużą liczbą delikatnych triol w sekcji melodii wokalne, a te kolejne triole łączą każdy takt jak strumień, dzięki czemu melodia płynie jak strumień”. Doktorantka odnosi się także do przedstawienia zabiegów, jakie stosowali wybitni interpretatorzy omawianych kompozycji Liszta, zwraca uwagę na różnice w zastosowaniu zróżnicowanych środków zarówno wyrazowych, jak i technicznych.

Podsumowując omawianą twórczość pieśniarską Liszta Doktorantka podkreśla, iż mamy do czynienia z wyjątkowym, innowacyjnym materiałem muzycznym, który wyróżnia go tym samym na tle innych kompozytorów epoki. Jednocześnie zwraca uwagę na pewne mankamenty: „...wiele pieśni artystycznych Liszta charakteryzuje się zmiennymi melodiami i rytmami oraz pewnym nadmiernym dążeniem do różnorodności harmoniczej, co czasami odwraca uwagę od poczucia formy, jedności i ogólnego piękna dzieła. Te unikalne cechy muzyczne, mimo że nadają dziełom Liszta nieporównywalny urok i nowatorstwo, mogą również być jednym z powodów, dla których są one rzadziej wybierane do wykonywania na koncertach”.

Przez wiele lat Ferenc Liszt uchodził za pianistę, który zapoczątkował praktykę ustawiania fortepianu pod kątem prostym do publiczności. Doktorantka pisze w pracy: „W latach 40. zdobył [Liszt] sławę na europejskiej scenie muzycznej jako jeden z najwybitniejszych pianistów swojego pokolenia, a jego wirtuozeria nie miała sobie równych. Liszt zaczął koncertować siedząc bokiem do publiczności, podczas gdy wcześniej pianista zawsze był obrócony tyłem”. Powołując się na znanego amerykańskiego krytyka muzycznego Harolda Charlesa Schonberga, pragnę wspomnieć o innym, nieco mniej znanym czeskim pianiście, który żył w latach 1760–1812. Według Schonberga to właśnie Jan Ladislav Dussek był pierwszym pianistą, który koncertował siedząc bokiem do publiczności.

Opis dzieła artystycznego jest spójny i logiczny. Pod kątem edytorskim praca została napisana poprawnie, jednakże zdarzają się drobne literówki czy wielokrotne użycie pleonazmu (np. „geneza powstania”).

Konkluzja

Dzieło artystyczne wraz z jego opisem pt. „Twórczość pieśniarska Ferenc Liszta – analiza w kontekście wykonawczym na wybranych przykładach” stanowi duży wkład w dziedzinie wokalistyki. Pani Jing Li w zaprezentowanym na płycie CD dziele artystycznym jawi się jako świadoma, dojrzała i wrażliwa Artystka. Jej interpretacje trudnych pieśni Ferenc Liszta są przemyślane, poparte poszukiwaniami i rzeczowym opisem. Doktorantka w sposób wyczerpujący i niezwykle rzetelny poddała analizie wybrane pieśni Ferenc Liszta, zarówno pod względem literackim, jak również w kontekście formy muzycznej. Opis formalny nagranych utworów nie byłby pełny bez ukazania życia i twórczości tego wyjątkowego kompozytora, dlatego dużą część pracy zajmuje intrygujący opis życia Liszta, jego relacje, zwyczaje: „Życie Liszta, które obejmowało swoją długością zdecydowaną większość XIX wieku, to swoisty mikrokosmos pełnej dramaturgii interakcji między muzyką a życiem. Jego twórczość muzyczna jest nie tylko sztuką, ale także to obraz rywalizacji między sercem artysty a jego przeznaczeniem”.

Niniejszym stwierdzam, że mgr **Jing Li** wykazała się wiedzą teoretyczną i praktyczną oraz rozwiązała założone w pracy zagadnienia. Przedstawioną pracę doktorską przyjmuję i wnioskuję do dalszego procedowania.

prof. dr hab. Anna Fabrello